

DOI: <https://doi.org/10.37129/2313-7509.2020.14.2.97-111>

УДК 355.41

О.М. Маслій, д.пед.н., с.н.с.<https://orcid.org/0000-0003-2809-2763>**С.В. Поляшов**<https://orcid.org/0000-0002-7129-3117>**О.С. Чеботарьов****С.А. Литвиновський**, к.військ.н., доц.<https://orcid.org/0000-0002-3950-9272>*Військова академія (м. Одеса), Україна*

ОБҐРУНТУВАННЯ СПОСОБІВ ВИЖИВАННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛІВ ЛОГІСТИКИ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

В статті проведено обґрунтування способів виживання особового складу підрозділів тилу військових частин Збройних Сил України (ЗСУ) в екстремальних умовах. Дослідження проведено у відношенні військових фахівців служб тилу за напрямками продовольчого, речового забезпечення, а також забезпечення пальним та мастильними матеріалами в різних видах бойових та інших дій.

Досвід участі військовослужбовців тилових підрозділів у антитерористичній операції (АТО), Операції об'єднаних сил (ООС) свідчить, що успішне виконання завдань з матеріально-технічного забезпечення, залежить не тільки від їх професійної та морально-психологічної готовності, а також від екстремальної підготовки особового складу підрозділів тилу військових частин, тобто їх готовності, надійності і здатності виконувати завдання у будь-який час та в будь-яких умовах під дією фізичного та психологічного стресу.

Ключові слова: *матеріальне, технічне, забезпечення, спосіб, виживання, особовий склад, підрозділи тилу, техніка тилу, військова частина, екстремальні умови, бойові дії.*

Постановка проблеми

Виконання бойового завдання військовою частиною як кінцевий результат діяльності, що призведе до успіху, – це дуже складний, кропіткий процес. Успіх у цій діяльності буде забезпечений лише за умови вдалого керівництва та злагодженої праці усіх суб'єктів цього процесу. Це не теоретичний процес, який має опосередкований характер, а конкретне вирішення практичних завдань, що у сукупності призводить до кінцевого результату – перемоги над супротивником.

Таким чином, можна сказати, що всі суб'єкти цього процесу, в тому числі особовий склад підрозділів логістики, використовують у своїй діяльності практичне мислення, тобто вид мислення, який спрямований безпосередньо на вирішення фахівцями задач практичного характеру в умовах основних негативних психологічних факторів до яких належать: небезпека, напруженість, дефіцит інформації та часу, надвисока відповідальність, втрата бойових товаришів, вимушеність фізичного знищення противника.

Виконання завдань логістичного забезпечення для військовослужбовців підрозділів логістики військових частин ЗСУ, як в районах зі складною суспільно-політичною обстановкою, так і в пунктах постійної дислокації завжди пов'язано з випробуванням фізичних та психічних можливостей. Військовослужбовцю доводиться зіштовхуватися зі значними труднощами й перешкодами зовнішнього і внутрішнього характеру. Наприклад, значне віддалення від населених пунктів, життя в невеликому замкнутому колективі, несення служби, як правило, у нічний час, постійні фізичні навантаження тощо. Особливо складним є виконання завдань у районах проведення АТО, ООС де обстановка швидко змінюється та майже весь час є непередбачуваною, тиша і спокій у будь-який момент можуть перерости в конфліктну ситуацію або бойове зіткнення з противником [1].

Така напруженість військової діяльності спричиняє фізичні, психічні, інформаційні та інші перевантаження військовослужбовців тилу і часто зумовлює виникнення негативних психічних станів. Проблема виживання особового складу підрозділів тилу військових частин Збройних Сил України в екстремальних умовах на сьогодні є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Екстремальні, або ризиконебезпечні ситуації досить часто відбуваються в житті практично кожної людини, однак для деяких людей екстремальність є частиною їхнього життя та входить до їх професійних завдань. Це стосується співробітників правоохоронних органів, аварійно-рятувальних служб та, в першу чергу, військовослужбовців. У реальному житті та в бойовій практиці військ проблема забезпечення безпеки, навіть при короткочасному перебуванні людини в екстремальних умовах є важливою теоретичною та практичною задачею [1].

У різних джерелах використовуються різні поняття для позначення змісту ризиконебезпечних ситуацій, що, в свою чергу, веде до складнощів в усвідомленні проблемних питань та логічної помилки в усвідомленні. Тому, розглянемо поняття, які використовуються в чинному законодавстві України для відображення та опису ризиконебезпечних ситуацій в діяльності представників екстремальних професій. Так, Закон України «Про Державну прикордонну службу України» трактує ризиконебезпечні ситуації конкретними загальноживаними поняттями: стихійне лихо, аварія, катастрофа, вибух та інше [2].

Ряд законів використовують більш широкі поняття: кризова ситуація – в Законі «Про Раду національної безпеки і оборони України» [3], досить абстраговане узагальнююче поняття «надзвичайна ситуація» використовується в Законі України «Про службу безпеки України» [4].

У фундаментальних наукових працях з психологічних наук для опису екстремальних ситуацій, що виникають в діяльності представників екстремальних професій, використовується ще більше коло понять – катастрофа, локальний збройний конфлікт, збройний напад, пожежа, стихійне лихо, а також більш абстрактні узагальнюючі поняття – виключний стан, кризові ситуації, надзвичайні ситуації, критичні ситуації, особливі ситуації, ускладнена оперативна обстановка, умови підвищеної небезпеки та ін. [5].

А.М. Столяренко під екстремальною ситуацією розуміє ситуацію, що виникла раптово, є об'єктивно загрозовою або такою, що суб'єктивно сприймається людиною як загрозна життю, здоров'ю, особистішій цілісності та благополуччю [6].

Автори В.М. Ємельянов, В.М. Коханов, П.А. Некрасов пропонують класифікувати надзвичайні ситуації за сферою виникнення, за характером протікання, масштабом, а також за відомчою прилежністю [7].

За чинним законодавством України, надзвичайні ситуації (екстремальні), які можуть виникати на території держави і справляти негативний вплив на функціонування об'єктів економіки і життєдіяльність населення як у мирний так і у воєнний час, поділяються за наступними основними ознаками [8]: за сферою виникнення (техногенні, природні, соціально-політичні і воєнні); за галузевою ознакою; за масштабами можливих наслідків.

В цілому ж, ризиконебезпечні ситуації, що виникають у діяльності військовослужбовців ЗС України, прийнято визначати як екстремальні ситуації.

Постановка завдання

Мета роботи полягає у обґрунтуванні способів щодо виживання особового складу підрозділів логістики військових частин Збройних Сил України (ЗСУ) в екстремальних умовах, під час виконання найбільш складних завдань з логістичного забезпечення в бойовій обстановці. Дослідження проведено у відношенні військових фахівців служб тилу за напрямками продовольче, речове забезпечення, а також забезпечення паливом та мастильними матеріалами в різних видах бойових та інших дій.

Досвід участі військовослужбовців тилових підрозділів у антитерористичній операції (АТО), операції об'єднаних сил (ООС) свідчить, що успішне виконання завдань з матеріально-технічного забезпечення, залежить не тільки від їх професійної та морально-психологічної підготовки, а також від екстремальної підготовки особового складу підрозділів тилу військових частин, тобто їх готовності, надійності і здатності виконувати завдання у будь-який час та в будь-яких умовах під дією фізичного та психологічного стресу [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Успішне виконання поставленого завдання особовим складом підрозділів тилу в екстремальних умовах залежить від багатьох причин: фізичного і психологічного стану, запасів їжі і води, ефективності спорядження та інше.

Чим суворіші умови зовнішнього середовища, тим коротші терміни автономного існування підрозділу, тим більшої напруги вимагає боротьба за виживання, тим суворіше повинні виконуватися правила поведінки військовослужбовця, тим дорожче ціна, якою оплачується кожна помилка.

Екстремальна ситуація – поняття, через яке надається інтегрована характеристика прощ радикальної або несподіваної зміни обстановки, пов'язаних з цим особливо несприятливих або загрозливих факторів для життєдіяльності людини, а також високим рівнем проблемності, напруженості та ризику у реалізації доцільної діяльності в даних умовах [9].

Виходячи з визначення «екстремальна ситуація», особовий склад підрозділів тилу військових частин ЗС України в ході підготовки, виведення в район виконання завдань, безпосереднього виконання завдання у визначеному районі та повернення після виконання завдання зустрічається з наступними екстремальними ситуаціями. У керівних документах [10, 11, 12, 13] досі не визначено дії особового складу підрозділів тилу військових частин ЗСУ в екстремальних умовах, при цьому, в даній роботі ми розглянемо та обґрунтуємо основні способи виживання військовослужбовців тилу в різних кризових та екстремальних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження

Останнім часом спостерігається тенденція до зростання вимог до фахівців екстремального профілю діяльності, що в першу чергу стосується військовослужбовців. Особовий склад підрозділів тилу ЗСУ відноситься до категорії осіб, професійна діяльність яких найчастіше проходить в умовах професійного стресу, а однією з основних характеристик професійної діяльності є здатність до виживання та діяльності в екстремальних умовах. Екстремальна ситуація стає для військовослужбовців підрозділів тилу надзвичайно значимою, причому безвідносно до того чи містить вона реальну небезпеку чи така небезпека лише уявна: екстремальність є суб'єктивним переживанням реальної дійсності. Тому не виключено, що одна й та ж сама ситуація різними військовослужбовцями буде усвідомлюватися як екстремальна і ординарна; об'єктивно екстремальна ситуація сприйматиметься конкретно особою як штатна і, навпаки, об'єктивно безпечна – як екстремальна.

Щоб успішно діяти в екстремальних умовах, особовий склад логістики має бути здоровим, морально стійким, вольовим, добре підготовленим і витривалим. Відомий факт, що ефективним засобом подолання різновидів втоми при будь-якій діяльності є витривалість фахівця. Тому актуальним постає питання підготовки особового складу підрозділів логістики з урахуванням розвитку саме професійної витривалості, високий рівень якої, на нашу думку, забезпечить виконання функціональних обов'язків із необхідною нервово психічною стійкістю, в потрібному робочому режимі та темпі, без відчутних ознак втоми або помилок і ефективного використання ресурсів організму для успішного виконання завдань з логістичного забезпечення в екстремальних умовах.

Не всі військовослужбовці підрозділів тилу, які опиняються в надзвичайній ситуації, здатні до негайних, енергійних, цілеспрямованих дій. Більша кількість особового складу тилу військових частин (приблизно 50-75%), перебувають у стані панічної реакції, залишаючись відносно спокійними, хоча й недостатньо діяльними. У 12-25% військовослужбовців спостерігається істерична реакція. В одних осіб проявляється у вигляді сильного збудження, безладних, неадекватних ситуації дій, в інших – у загальмованості, пригніченості, глибокій прострації, повній байдужості до того, що сталося, нездатності до будь-яких дій. І лише 12-25% військовослужбовців, зберігаючи самовладання, швидко оцінюють ситуацію, що склалася, діють рішуче й розумно.

Певний період часу всі військові, за незначним винятком, заспокоюються, адаптуються до нової, незвичної обстановки і поступово підключаються до діяльності, необхідної для збереження життя і

здоров'я. Успішність цієї діяльності залежить від багатьох обставин: фізичного і психічного стану людей, наявних запасів їжі, води, аварійного обладнання. Значну роль відіграватимуть природні умови району лиха: температура і вологість повітря, сонячна радіація, рослинність, джерела водопостачання тощо.

Негативно впливають на боєздатність особового складу підрозділів тилу: непередбачуваність бойових дій та їх тривалість; наявність загрози для здоров'я і самого життя; дії на ворожій або замінованій території, під вогнем супротивника; оточення, загроза полону, жорстокість, брутальність ворога; складні погодні умови (холод, спека, опади, туман), складна місцевість (болото, гори, пустеля); деривація сну, виснаженість, наявність поранень, захворювань; нестача набоїв, води, ізоляція, відсутність зв'язку з командуванням; конфлікти у підрозділі або у родинах військовослужбовців; негативне ставлення до війни; почуття психічної (фізичної) безпомічності («комплекс жертви»); недостатній рівень соціального захисту військовослужбовців та їх родин.

Разом із тим, на психічну готовність і стійкість воїна позитивно впливають: добровільність участі у війні, переконання у справедливості війни; висока самооцінка та інтелект, сталість бойових навичок; інтегрованість до підрозділу, високий моральний клімат у підрозділі; релігійність.

Виходячи з задуми застосування фахівців тилу під час ведення бойових дій колективом авторів були вивчені та проаналізовані завдання, які стоять перед особовим складом тилових підрозділів військових частин та можливі екстремальні ситуації, які можуть при цьому виникати.

На наш погляд, найбільш вірогідними виникнення наступних:

- шкідливий вплив різних кліматичних і мікрокліматичних факторів та погодних умов (спека, холод, волога, опади, туман, задуха);
- голод і спрага;
- надання першої медичної допомоги пораненим;
- участь в активних бойових діях (знаходження під артобстрілами, свист куль, вогонь тощо);
- тривале перебування без руху в одному положенні в умовах зовнішніх подразників (погодні умови, комахи тощо);
- надмірність фізичних навантажень, перенапруга сил;
- необхідність подолання складної місцевості (знаходження в холодній воді, болото, гори, ліс);
- виснаженість, дефіцит часу на сон та відпочинок, відсутність побутових умов;
- наявність поранення, відчуття болю при тортурах;
- інформаційна ізоляція, невідомість, непередбачуваність ведення бойових дій;
- стан постійної небезпеки, що загрожує викриттям групи, можливість загибелі (поранення), потрапляння в полон;
- почуття страху, паніки, агресії, фрустрації та інші емоційні стани;
- полон;
- оточення;
- втрата зв'язку;
- загроза переслідування та сутичці з собаками при переслідуванні групи.

Розглянемо перераховані вище екстремальні ситуації більш докладніше.

Вплив різних кліматичних і мікрокліматичних факторів та погодних умов.

При підборі місця укриття від впливу кліматичних факторів повинні враховуватися такі чинники, як захист від вітру і холоду, близькість палива і води, відсутність комарів, недоступність для хижих тварин і отруйних змій. В той же час воно повинно дозволяти вести спостереження за підходами і повітрям простором. Вид укриття залежить від наявних засобів і наявності часу. Проте у будь-якому випадку воно повинне вирішувати основну задачу – вкривати особовий склад від несприятливих погодних умов і зберігати тепло костриці і тіла військовослужбовців. У зв'язку з цим укриття повинне бути невеликим забезпечувати водонепроникність і непродуваемість вітром. Необхідно також забезпечити в укритті відповідну вентиляцію, щоб не задихнутися від скупчення вуглекислого або чадного газу. Про наявність чадного газу в укритті говорить синюватий колір полум'я на вугіллі костриці, про скупчення вуглекислого газу – жовтуватий колір полум'я.

При короткочасному перебуванні на одному місці (до 7-10 днів) військовослужбовці повинні споруджувати прості укриття (курені, навіси, чуми) встановлювати намети, використовувати печери. Укриття повинні бути замасковані, забезпечувати швидкий і скритний відхід у випадку виявлення противником.

У жарких районах з плащ-намету можна спорудити прості навіси, які захистять від пекучих променів сонця і в той же час будуть добре провітрювані. У жаркий час не рекомендується розміщуватися на відпочинок в глибоких ямах, западинах, де немає вільної вентиляції повітря.

Не слід розміщуватися в розвалинах, в печерах – в таких місцях зазвичай є багато кліщів, укуси яких може викликати зараження.

У лісі влаштувати і замаскувати укриття нескладно як в зимове так і в літній час. З віток, жердин, навалених дерев необхідно споруджувати курені, заслони-навіси.

При виборі місць укриттів в горах потрібно враховувати можливість сходу лавини, каменепади, дощові потоки і ін. При установці гірського намету з сніжних блоків повинна викладатися вітрозахисна стінка.

У сирій болотистій місцевості тимчасове укриття для відпочинку влаштовується так, щоб його підлога (місце для відпочинку) знаходилася вище за рівень болота на 40-60 см.

Для військовослужбовця, що залишився наодинці, потрібні простіші в споруді укриття. З цією метою військовослужбовець повинен максимально використовувати можливості рельєфу і рослинності.

Для пристрою простого укриття можна використовувати що повалило вітром дерево з густою кроною. Для посилення захисту від дощу і вітру потрібно додатково обкласти його корою або ялиновим гіллям. Швидко побудувати укриття за допомогою невеликих жердин і віток дерев можна використовуючи вивороти і товсті стовбури дерев.

За допомогою плащ-намету можна спорудити своєрідний спальний мішок. Для цього треба викопати невелике поглиблення в землі, на дно укласти шар ялинового гілля, а зверху укрити його полотнищем. Лягти в ліжку, що утворилося, сховатися другою половиною плащ-намету і закопати себе землею. Навіть у холодну погоду це укриття дозволяє повноцінно відпочити, оскільки непогано зберігає тепло людського тіла.

Одним з найважливіших чинників, що впливають на працездатність особового складу підрозділів логістики військової частини є правильна організація харчування.

Раціональне харчування відновлює витрачену організмом енергію, забезпечує його високу працездатність і підвищує опірність дії зовнішнього середовища.

Головними вимогами до їжі є: висока калорійність, правильне співвідношення в ній білків, жирів, вуглеводів, солей і вітамінів, а також хороша якість продуктів і смачне приготування.

Зберегти продукти харчування придатними в їжу досить складно особливо в спекотну або суху погоду. При зберіганні продуктів важливо оберігати їх від намокання і затхлості, не допускати щільного прилягання продуктів один до одного і до землі. Такі продукти, як хліб, сухарі, крупи, мука, сіль, цукор, необхідно тримати в сухому провітрюваному місці. Особливо слід берегти від вологи цукор, сіль, сухарі. Їх доцільно поміщати у водонепроникні мішечки з хлорвінілової плівки або брезенту, систематично оглядати і при необхідності просувувати на сонці.

Жири і особливо вершкове масло влітку слід зберігати в темному прохолодному місці в накритому кришкою посуді, що стоїть на дерев'яних настилах, а не на землі. У спекотну погоду вершкове масло краще перетоплювати. Банки з маслом можна залити насиченим розчином куховарської солі. Невеликі запаси овочів (картоплі, капусти, моркви, буряка) можна зарити в сухий пісок в прохолодному місці. При заготівці продуктів про запас, щоб зберегти їх основні живильні властивості, застосовують копчення, в'ялення, сушку і засолку.

При копченні продуктів слід мати на увазі, що цей процес супроводжується виділенням великої кількості диму. Тому необхідно строго дотримуватися вимог маскування. Дим найменше помітний в світлий час при високій температурі повітря; вночі, увечері і особливо рано вранці він стелиться по землі.

З грибів найбільш придатні для сушки білі, підберезники, маслоки, моховики, ранній опеньок. Причому відбираються тільки чисті, неуразені гриби. У польових умовах гриби сушать тільки у сухі сонячні дні, нанизавши їх на нитки. Після в'ялення на повітрі гриби можна сушити біля костриці при температурі 60-70°C.

Треба обов'язково пам'ятати, що при значній втомі різко пригнічується секреція слинних залоз. Тому із-за сухості слизової оболонки рота виникає відчуття помилкової спраги. Для її усунення використовуються напої, що втамувати спрагу: зелений чай, айран (знежирене кисле молоко розбавлене водою) або кумис (продукт бродіння кобилячого або верблюжого молока).

Тим, хто сильно потіє і випробовує постійну спрагу, необхідно до сніданку з'їсти 5-10 грам солі та запити її водою до повної відсутності спраги. Разом з тим надлишок води почне виділятися з організму у вигляді поту. Відчуття втамування спраги настає через 10-15 хвилин після прийому рідини. От чому не слід поспішати пити багато води відразу. При обмежених запасах води не рекомендується вживати суху, таку, що містить велику кількість крохмалю їжу та м'ясо. Необхідно також кинути палити: дим сушить порожнину рота та горла, тим самим підсилює відчуття спраги.

Кожному необхідно знати, як правильно зберігати воду в умовах жаркого клімату. Воду треба зберігати в тіні в емкостях з щільного брезенту або в бурдюках. Вода, що обдувається вітром, в таких емкостях добре охолоджується. На флягах для води повинні бути суконні чохлаи що оберігають воду від нагрівання і випарювання.

Перш ніж поповнювати запаси водою із стоячих водоймищ, її слід очищувати від різних домішок і знезаразити. Забруднену воду, особливо болотну, перед кип'ятінням можна обробити декількома кристалами марганцю (при цьому вода дещо яснішає, а на дно осідають руді пластівці).

Щоб вода стала придатною для вживання, її знешкоджують спеціальними пігулками, що містять активний хлор. Кожна пігулка пантоцида містить 3 міліграми хлора і розрахована на знезараження однієї фляги води протягом 45 хвилин. Для знезараження каламутної болотної води потрібно дві пігулки.

Найнадійнішим способом очищення каламутної води від сторонніх домішок є її фільтрування.

Слід вважати, що будь-яка вода, здобута з джерел, заражена хвороботворними мікробами (особливо в пустелях і напівпустелях). Вживати таку воду можна тільки після 15-20 хвилин кип'ятінням.

Навіть у найскладніших умовах можливо частково або навіть повністю забезпечити особовий склад питною водою. Труднощі в забезпеченні водою можуть бути подолані, якщо проявити максимум винахідливості і ініціативи. При цьому кожен винен:

- знати і неухильно дотримувати питний режим в будь-яких умовах;
- уміти здобувати (відшукувати) воду в будь-якій місцевості в будь-яку пору року;
- знати місця найбільш вірогідного знаходження води і способи її добування;
- уміти знезаражувати воду, а також зберігати її запаси.

За наявності в групі достатнього кількості води та можливості для щоденного поповнення її запасів економити воду не слід. Потрібно пити стільки, скільки вимагає організм.

У разі недоліку води необхідно строго дотримуватися наступних правил:

- багато немає;
- пищу вживати невеликими порціями;
- не палити;
- в першу чергу забезпечувати водою поранених і хворих;
- воду вживати в межах встановленої норми тільки вранці і увечері, вдень обмежуватися

змочуванням губ і порожнини рота;

- для зменшення спраги воду пити невеликими глотками, надовго затримуючи її в роті;
- в спекотний час довго не знаходитися на сонці і більше триматися у тіні;
- не знімати з себе верхнього одягу і головного убору оберігання тіла від потовиділення;
- на марші дотримувати встановлений режим руху, рухатися розміреним кроком, під язик можна покласти кісточку або дрібний камінчик.

Надання першої медичної допомоги пораненим.

У результаті проведеного аналізу, можливо констатувати, що найбільший вплив на психологічний стан військовослужбовців підрозділів логістики мала поява поранених і вбитих, що суттєво підсилювало негативні психологічні прояви в їх поведінці.

При наданні першої допомоги військовослужбовцям не слід забувати про те, що дуже чутливі люди не переносять вигляду крові або пошкоджених кінцівок. Вид крові так психічно впливає на них, що вони самі падають в обморок. Такі особи, природно, не можуть надавати першу допомогу. І нарешті, про найважливіше – про людське ставлення до пораненого і його близьких, тих, хто надає допомогу. Серйозні травми діють на родичів потерпілого гнітючим чином: оточуючі не в силах стримати вигуків та інших проявів жаху і горя. Це важко позначається на потерпілому, викликає у нього страх перед тим, що травма смертельна.

Той, хто надає допомогу, повинен уміти психологічно підтримати потерпілого, надавати йому надію і впевненість в успішному результаті. Так слід чинити, навіть передбачаючи летальний результат. Заспокійливе слово, погляд, вираз упевненості в тому, що пораненого вдасться врятувати, – все це найважливіші моменти психологічного впливу першої допомоги. По суті справи така поведінка – теж перша допомога, яка приносить пораненому.

Участь в різних бойових діях. В умовах масових артилерійських обстрілів, ракетно-бомбових ударів, розривів снарядів, руйнування інженерних споруд і загороджень, пожеж, щільного вогню з автоматичної зброї було досліджено зміни психологічного стану військовослужбовців підрозділів логістичного забезпечення.

У бойових діях найважче для психіки – потрапити під масований артилерійський обстріл або під бомбовий удар авіації. Деякі солдати в такій ситуації божеволіють. Якщо по підрозділам тилу ведеться прицільна стрільба, слід передусім розосередитися.

Якщо декілька снарядів однієї гармати розриваються по різні сторони від позиції, то це, можливо, ведеться пристрілка або має місце розсіювання при стрільбі, тобто наступний снаряд, швидше за все, уразить цю позицію [12].

Під час бомбардування слід прикривати вуха долонями, а рот тримати відкритим – щоб зберегти барабанні перетинки.

Якщо вулична стрільба застала Вас в приміщенні, рекомендується вимкнути світло і лягти на підлогу. Якщо стріляють снарядами, намагайтеся, щоб між вами і стріляючими виявилось більше стін. Слід не лише лягти, але ще прикритися або загородитися предметами, які здатні захистити від осколків і куль (якщо приміщення має бетонні стіни, куля, що влетіла в нього, може кілька разів від них відскочити, перш ніж втратить забійну силу). Якщо при початку стрільби Ви виявилися на вулиці, не потрібно намагатися сховатися за автомобілями або кіосками, оскільки по них стріляють найперше. Автомобіль – дуже слабка перешкода для куль і до того ж має бензобак, який може вибухнути. За відсутності можливості швидко досягти укриття рекомендується просто лягти і не рухатися.

Прийнятним засобом захисту від куль може виявитися бордюр тротуару, ліхтарний стовп, бетонна сміттєва урна, сходинка ганку. Поки не закінчився бій, не кидайтеся на допомогу пораненим, як би голосно вони не кликали, оскільки ви можете самі стати мішенню. При знаходженні поблизу військових машин, що рухаються, потрібно мати на увазі, що у водіїв броньованих машин ускладнений огляд довколишнього простору, а якщо вони на додаток в шлемофонах, то чий-небудь крик або інший звуковий сигнал ними навряд чи буде почутий.

Не слід піднімати з землі будь-які знахідки: запальнички, ручки, книги, сумки тощо, оскільки вони можуть виявитися з вибуховими пристроями. Вибуховому пристрою не потрібно бути великим і потужним: досить, якщо вибухом відірве жертві пальці або виб'є око. Не слід, також штовхати ногою предмети, що лежать на землі.

Системи залпового реактивного вогню не відрізняються великою точністю, і накривають велику територію. Закономірності тут дуже маловірогідні, і головне – пережити залп, який триває від декількох секунд до декількох десятків секунд. У подальшій паузі є можливість передислокуватися або сховатися трохи краще.

Бомбардування артилерії часто не дає підняти голову упродовж тривалого часу, але йому властиве постійне коригування вогню. В цьому випадку правило «снаряд не потрапляє в одну і ту ж воронку двічі» – це чиста правда. До того ж воронки – це завжди відмінне укриття.

Авіаудари зазвичай відрізняються невеликою тривалістю, але високою потужністю і точністю. У цій ситуації важливо швидко зорієнтуватися, що насправді є метою нальоту, і діяти виходячи з цього. Яким же чином поводитися військовослужбовцям під час обстрілу на вулиці та як врятуватися від несподіваного удару противника? Відповідаючи на ці питання ми надаємо правила, які в десятки разів підвищують шанс вижити військовослужбовцям підрозділів тилу при бомбардуванні.

Гірша ідея – це кудись бігти і взагалі знаходитися у вертикальному положенні, якщо вибухи лунають зовсім поряд. Так людина найбільш схильна до контузій і є відмінною мішенню для осколків. Впасти на землю і закрити голову руками – простий і швидкий спосіб порятунку, якщо немає часу то шукати шляхи для відступу просто немає.

Військовослужбовець, що лежить на ідеально плоскій поверхні, захищен небагатьом краще, ніж той, що стоїть на ногах. Укриття від бомбардування – це те, що може врятувати життя. Але не варто думати, що укриттям може бути тільки стаціонарне бомбосховище. Лягти на землю, якщо є який небудь виступ (навіть тротуар), канава, будь-який виступ або поглиблення в землі.

Якщо поруч є якась бетонна конструкція – лягти поряд з нею. Лежати треба, щоб знизити шанс попадання осколків. Усе це не допоможе, якщо пряме попадання, але понизить шанси на осколкове поранення. Потрібно намагатися бути в приміщенні, а не на вулиці.

Чи не ідеальним місцем для порятунку можна рахувати звичайну придорожню канаву або виїмку в землі. У такому нехитрому укритті людина може бути убита тільки прямим попаданням, вірогідність якого невисока. Звичайно, не можна виключати також поразку уламками, що летять дугою, і осколками, що рикошетять. Крім того, не варто недооцінювати і звуковий удар. Але, в загальному випадку, знайшовши таке укриття, не рекомендується покидати його до моменту, поки бомбардування не припиниться.

У якості компромісного варіанту згодиться будь-який виступ землі, бетонні загородження, насип. Але варто бути обережним з будівлями, і довіряти тільки підвалам, а також серйозним приземкуватим капітальним будівлям. Будівля, що рухнула від чергового попадання, – це завжди братська могила для тих, хто рятувався там.

Також слід уникати близькості техніки, автомобілів, пожеже – небезпечних і вибухонебезпечних об'єктів. Усе це мало захищає від осколків, зате завжди представляє смертельну небезпеку для людей поблизу.

Надзвичайно небезпечні і сучасні будівлі, які недостатньо міцні, зате містять велику кількість вікон, вітрин, скляних елементів. У разі вибуху така будова складеться, як картковий будиночок, а будь-яка скляна поверхня перетворюється на хмару гострих осколків навіть при невеликій ударній хвилі.

Погана ідея рятуватися у воді: річці, озері або іншому водоймі. На відміну від повітря, вода майже не стискається, і тому при випадковому попаданні в неї бомби або снаряда на всі боки розходить неймовірної сили вибухова хвиля, яка призводить до важких гідроударів. Саме на цьому ефекті і ґрунтується метод глушити рибу вибухівкою.

Де б солдат не рятувалася від бомбардування, дуже важливо не лише уникнути прямої поразки, але і зберегти також зір, слух, можливість рухатися і міркувати. Адже звукова поразка може запросто назавжди позбавити можливості чути, привести до розривів посудин. Саме тому рекомендовано перечікувати бомбардування, щільно закрити вуха руками і трохи відкривши рот для регулювання тиску.

Захист від снайперів. Снайпер – не стільки влучний стрілець, скільки мисливець-одинак, який може дуже довго і нерухомо чекати в засідці. На приціл снайперові можна потрапити не лише поблизу лінії бойового зіткнення, але і в неглибокому тилу.

Щоб цього не сталося, потрібно уникати відкритих просторів, а якщо немає можливості їх обходу, рухатися швидко і без зупинок. Поза укриттями не слід залишатися на одному місці (стояти, сидіти), оскільки снайпери віддають перевагу нерухомих мішеней.

Якщо снайпер тримає під прицілом проїм в стіні або бруствері, через який хтось може виглянути, він в змозі уразити ціль, навіть якщо голова в цьому отворі покажеться тільки на секунду.

Снайпери добре навчені стріляти в тих, хто підбирає поранених. Вони можуть навмисно цілити першій жертві в ногу, щоб поранений довго залишався живим і кликав товаришів на допомогу.

Тривале перебування без руху в одному положенні в умовах зовнішніх подразників.

Якщо виникають неприємні відчуття можна скористуватися методом посилення симптому, постаратися побачити його внутрішнім поглядом, відповісти на питання: якого він кольору, з чого складається, якої форми, є у нього запах і ін.

Добре зарекомендувала себе техніка прикладної кінезіології: зосередження уваги на тілесних відчуттях в області чола і потилиці, потім поступово в різних частинах тіла від голови до ніг; встановлюючи при цьому рівний, спокійний ритм релаксаційного черевного дихання з уповільненим видихом (живіт піднімається і опускається як би сам собою).

Тепер настала черга слухового відчуття. Прислухайтесь до звуків, що оточує вас, уявляючи, ніби вони хвилеподібно наростають, або наближаються разом зі вдихом і стихають, або видаляються на протязі видиху. Можете просто прислухатися до звуку власного дихання.

Далі – відчуття зорові. Уявіть монотонний зоровий фон – уявний екран приємного кольору, яскравість і освітленість якого також хвилеподібно посилюються на вдиху і слабшають на видиху (для полегшення завдання можна використовувати образне уявлення – як ніби під час видиху перед вашими очима включається джерело світла, а під час вдиху світло гасне).

Для посилення відчуттів до цього можна додати активізацію кори мозку, пов'язаного з рухами очей (корковий центр погляду), виробляючи обертання очима синхронно з диханням (прийом В. Райха).

Дозвольте увазі по черзі перемикатися від одного виду відчуттів до іншого з проміжком 1-2 хв. Після деякої практики постарайтеся поєднати відчуття всіх трьох модальностей таким чином, щоб всі вони – пульсуюче тепло, хвилеподібно плаваючий звук і ритмічно мерехтливий колірний фон – синхронізувалися з ритмом дихання. Побудьте в цьому комфортному стані кілька хвилин.

Зосередження на диханні. Для того щоб не задавати ритм дихання штучно, можна використовувати в якості того, що визначає ритм, власні біоритми організму – ритм биття серця. Для цього попередньо нащупайте свій пульс на лівому зап'ясті або, якщо не виходить, натупайте на передній поверхні шиї пульсацію сонних артерій. (Великий і вказівний п'ятці утворюють «вилку», глибоко охоплюючи гортань з обох сторін, при цьому злегка натискаючи на шию подушечками кінцевих фаланг до появи відчуття пульсації, потужного биття під пальцями). Фізіологічною основою даної вправи є феномен кардиореспіраторної синхронізації, узгодження біоритмів активності серцево судинної і дихальної систем, що створює умови для гармонізації, тонкої настройки вегетативної нервової системи.

Надмірність фізичних навантажень, перенапруга сил. Ведучими ознаками перевтоми є: погіршення самопочуття, підвищена стомлюваність, хитливий настрій (апатія або, навпаки, дратівливість, агресивність), порушення сну й апетиту, неприємні відчуття в області серця, головні болі, серцебиття, вага в ногах, в області печінки й ін., зниження працездатності і бойових результатів, втрата інтересу (іноді навіть відраза) до служби, непевність у своїх силах, підозрілість, нав'язливі стани.

Перенапруга після ведення бойових дій в першу чергу відображається на стані центральної нервової системи (ЦНС) і виражається різкою слабкістю, блідістю, хиткою ходою, сильною задишкою, частим слабким пульсом, зниженням артеріального тиску, запамороченням, нудотою. Під час сильної перенапруги можуть з'явитися біль у правому та лівому підбер'ї, серцебиття, задишка, різка слабкість і навіть непритомність.

Перенапруга на відміну від перевтомлення зазвичай призводить до тривалого зниження працездатності бійця. У наслідку перенапруги може виникнути гіпертонія (захворювання із підвищенням артеріального тиску).

Фізична перенапруга може виникнути від високого об'єму і високої інтенсивності, до яких організм людини в даний час не готовий.

Лікування спрямоване насамперед на підвищення загальної стійкості організму і відновлення функціонального стану шляхом нормалізації загального режиму і сну військовослужбовця, повноцінного збалансованого харчування і вітамінізації, усунення всяких стресових факторів, застосування різних фізичних факторів і лікарських засобів (заспокійливих, легень серцевих, препаратів заліза, кальцію), а при важких стадіях – деяких гормонів. При порушенні функції якої-небудь системи або органа проводять відповідне лікування, що коригує. Для нормалізації психоемоційного статусу застосовують психотерапію, аутогенне тренування та ін.

Перевтома. Це своєрідний стан організму, який виникає після тривалого (а інколи і нетривалого) фізичного або психічного напруження. Перевтома є потенційною небезпекою, бо притупляє волю людини, робить її вразливою до власної слабкості. Вона готує людину до думки: «Ця робота неважлива, її можна відкласти і на завтра». Наслідки таких настанов можуть бути найсерйознішими.

Уникнути перевтоми і швидко відновити сили дає змогу правильний, рівномірний розподіл фізичного навантаження, своєчасний відпочинок, який усіма доступними засобами необхідно робити якомога повноцінним.

Необхідність подолання складної місцевості (находження в холодній воді, у горах, у лісі). У ході бойових дій військам часто доводиться форсувати ріки, озера, канали, протоки та інші водні перешкоди. Уміння військовослужбовців плавати в умовах сучасного бою сприятиме успішному подоланню водних перешкод, зберігатиме життя й допомагатиме виконанню поставлених бойових завдань. Ось чому всі військовослужбовці повинні вміти впевнено плавати в обмундируванні зі зброєю; правильно використовувати для полегшення плавання своє обмундирування, спорядження та підручні засоби; долати гірські річки й водні перешкоди вплавав уночі; надавати допомогу людині, яка провалилася під лід; рятувати та надавати безпосередню допомогу потопаючому у воді й після витягнення його з води. Слід зазначити, що підручні предмети не замінюють уміння плавати, вони полегшують переплаву, роблять її більш надійною та діють можливість долати широкі водні перешкоди.

Під час перебування військовослужбовця у воді, одяг, який змок, перешкоджає диханню й рухам, погіршую плавучість, підвищує опір води, заважає просуванню плавця. Психічні розлади людей, які не вміють плавати, призводять до невпевненості у своїх силах, що сприяє швидкому переохолодженню, оскільки особа в стані страху або депресії стає байдужою до своєї долі, не намагається самостійно зігрітися, не шукає порятунку та, як наслідок, – гине. Тривале перебування у холодній воді призводить до швидкого переохолодження та появи судом м'язів. Однак, як показує практика, військовослужбовці, котрі володіють високими вольовими й фізичними якостями, можуть тривалий час перебувати у воді з низькою температурою. Вплив холодної води миттєво збільшує швидкість втрати тепла з поверхні тіла, що викликає зниження температури шкіри. Звуження кровоносних судин шкіри – це фізіологічні реакція, що прискорює зниження температури поверхні тіла.

Ключові об'єкти тилу при діях в горах – шляхи підвозу та евакуації, колонні путі, гірські перевали, тунелі, мости, населені пункти, а також пануючі над цими об'єктами висоти. Оскільки вибір маршрутів дуже обмежений, велику небезпеку представляють засідки і фугасні міни. Від вибухів можливі обвали, каменепади, лавина.

Дії в лісі. У лісовій місцевості істотно полегшується скритність маневру, тому значну небезпеку представляють засідки, обходи, просочування в тил і особливо важливою стає бойова охорона.

Узлісся, просіка зручне місце для снайперського полювання. При атаці супротивника, що засів в лісі, в першу чергу захоплюються виступи лісу – щоб запобігти обстрілу з флангів. При невдалому результаті бою в лісі всякий солдат має можливість особисто врятуватися – замаскувавшись в гілках, ямі, чагарниках або просочившись через позицію ворога. Відповідно, всяка зайнята лісова територія не може вважатися повністю звільненою від солдатів супротивника, що зачаїлися. У разі застосування отруйливих речовин розсіювання їх вітром відбувається в лісі значно повільніше, ніж на відкритій місцевості. У сухе літо є велика небезпека лісових пожеж.

Виснаженість, дефіцит часу на сон та відпочинок, відсутність побутових умов.

У військовослужбовців тилових підрозділів, які протягом певного часу знаходяться під впливом бойових стрес-факторів, виникає елементарна стомленість, що знижує ефективність їх діяльності. Стомленість – це відчуття слабкості, безсилля, в'ялості, дискомфорту, що супроводжуються негативними емоційними станами, втратою інтересу та мотивації до бойової діяльності. Стомленість негативно впливає на всі психічні та психофізіологічні процеси воїна, наприклад, знижується увага, порушується пам'ять, мислення, можуть виникати ілюзії, конфліктні ситуації з товаришами по службі тощо. Коли ця стомленість не компенсується відпочинком, вона має схильність акумулюватися і досягати критичних рівнів.

Крім того, можуть виникати у військовослужбовців бойові психічні травми, під якими розуміють психічні розлади, порушення і захворювання, які призводять до часткової чи повної втрати бойової здатності військовослужбовців у результаті впливу факторів бойової обстановки, що травмують психіку військовослужбовця, й умов військової служби під час ведення бойових дій, а також після їх закінчення. Вивченням таких психічних розладів почали займатися психіатри.

Специфічні фактори як негативно так і позитивно впливають на особистість воїна, що обумовлено специфікою професійної діяльності в тилу, разом із загальними факторами потребують обов'язкового врахування для створення моделі системи психологічної підготовки особового складу підрозділів тилу з'єднання (військової частини), якісного виконання ним завдань за призначенням.

Таким чином, психологічна підготовка особового складу ЗС України до діяльності в особливих умовах є історично обумовленим і науково обґрунтованим, цілісним за змістом, організованим за способами, методами і формами психологічної підготовки особового складу підрозділів тилу військових частин ЗСУ, процесом виховання, формування і активізації стійких мотивів і психологічних якостей військовослужбовців, психологічної готовності та емоційно-вольової стійкості, необхідних для успішного виконання службових завдань професійної діяльності у мирний і воєнний час в умовах незвичних, шкідливих або небезпечних для їх життя і здоров'я.

Висновки

У даній статті проведено обґрунтування деяких способів виживання та дії підрозділів логістики військових частин Збройних Сил України в екстремальних умовах.

1. Проаналізовано, що основними видами екстремальних ситуацій, які виникають у підрозділах логістики під час ведення бойових дій є:

- вплив різних кліматичних та мікрокліматичних факторів і погодних умов;
- надання першої медичної допомоги пораненим;
- участь в активних бойових діях;
- виснаженість, дефіцит часу на сон та відпочинок;
- надмірність фізичних навантажень, перенапруга сил;
- необхідність подолання складної місцевості (находження в холодній воді, болото, гори, ліс);
- виснаженість, дефіцит часу на сон та відпочинок, відсутність побутових умов.

2. Досліджено і обґрунтовано способи виживання та дії військовослужбовців підрозділів логістики військових частин в екстремальних умовах, які повинні бути враховані при розробленні програм підготовки особового складу підрозділів тилу до дій в екстремальних умовах, так як діяльність в екстремальних умовах потребує високої оперативності, швидких переходів від контролю за механізмами до керування ними, обдуманості дій і разом із тим своєчасного прийняття рішень, постійної готовності до екстремальних дій, фізичної і нервової витривалості.

Саме поняття професійної витривалості особового складу підрозділів тилу (логістики) ми розуміємо як історично зумовлену цілісну інтегративну професійно важливу якість, яка охоплює їх фізіологічну та психологічну сфери і забезпечує усвідомлення, саморефлексію, самооцінювання свого потенціалу, що сприяє ефективній військово-професійній діяльності у надскладних непередбачуваних умовах за рахунок подолання різновидів втоми, стресу, напружень та інших несприятливих чинників у системі тилового (логістичного) забезпечення.

Перспективи подальших досліджень

Дії особового складу підрозділів логістики військових частин сьогодні носять актуальний характер, під час проходження бойових дій в Луганській та Донецькій областях, у зони проходження ООС. У подальших дослідженнях нами буде розглянуто більш конкретно та детальніше дії підрозділів логістики батальйонної ланки, а також їх злагодженість і боротьба за виживання у конкретних видах бою.

Список використаних джерел

1. Підготовка військовослужбовців до дій в екстремальних умовах / навчальний посібник / Павелко І.І., Беловодов І.Ф., Башавець Н.А., Бачинський В.В., Крупінін С.Д.-Одеса: Військова академія (м. Одеса), 2019. – 428 с.
2. Про Державну прикордонну службу України [Електронний ресурс]: закон України від 03.04.2003 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), -2003. № 661-IV. – ст.208. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про національну безпеку України [Електронний ресурс]: закон України від 21.06.18 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), - 2018. № 2469-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
4. Про службу безпеки України [Електронний ресурс]: закон України від 25.03.92 р. ред. змін № 113-IX від 19.09.2019, ВВР, 2019, № 42, ст.238 // Відомості Верховної Ради (ВВР), -2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
5. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка - К.: ТОВ «Август Трейд2, 2007. - 502 с.
6. Столяренко А.М. Экстремальная психопедагогика: Учебное пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – С. 288-293.
7. Емельянов В.М., Коханов В.Н., Некрасов П.А. Защита населения и территории в чрезвычайных ситуациях /уч. пособие для высшей школы/ под ред. Ак. РАЕН Тарасова В.В.- М.: Ак. Пр., 2003. – 480 с. – (Gaudeamus).
8. Розвиток військового тилу (від стародавніх часів до сучасності) / навчальний посібник / О.М. Маслій, Б.І. Мунтян – Одеса: Військова академія (м. Одеса), 2018. – 206 с.
9. Логістичне забезпечення механізованого (танкового) батальйону в бойових та інших діях. Частина І. Тилове забезпечення: /навчальний посібник/ Д.В. Лісовенко, С.А. Литвиновський, Г.І. Кривогуз, В.Ф. Нагорнюк, С.В. Поляшов, О.В. Федченко. – Одеса: Військова академія, 2018. – 338 с.
10. Військовий тил. Основи тилового забезпечення військових частин (підрозділів), тактичних груп : посібник. Київ : Тил Збройних Сил України, 2015. С. 54–82.
11. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина ІІ. Батальйон, рота. [Електронний ресурс]. – К.: Командування Сухопутних військ Збройних Сил України, 2016. – Режим доступу: <http://library.vitv.kh.ua/files/original/103bdb41fd4290c26be5952593593c3b.pdf>
12. Методичні рекомендації щодо проведення штабних тренувань, радіотренувань у тактичній ланці управління з урахуванням досвіду участі сил та засобів Збройних Сил України у Анти-терористичній операції на території Донецької та Луганської областей. К.:ГШ ЗСУ, 2015.52 с.
13. Методичний посібник щодо організації і здійснення охорони та оборони, повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Збройних Сил України, які розташовані у базових таборах. – К.: Генеральний штаб ЗСУ, 2014. – 60 с.
14. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / [за ред. П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки]. – Хмельницький : ТУП, 2001. – 330 с.
15. Повсякденна діяльність командира підрозділу: /навчальний посібник/ В.М. Петренко, М.М. Ляпа, В.Є. Житник та ін. – Суми: Сумський державний Університет, 2014. – 450 с.
16. Теорії особистості у вітчизняній психології і педагогіці: /навчальний посібник/ В.В. Рибалка. - Одеса. 2009.-575 с.

17. Актуальні проблеми психологічної допомоги, соціальної та медико-психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції. / Матеріали VI міжвідомчої науково-практичної конференції 26 травня 2016 року.

18. Військова педагогіка у професійній діяльності офіцера і сержанта. Книга 1. Загальні основи педагогіки та військова дидактика: /навчальний посібник/ / О. В. Бойко, Л. В. Коберський, В. М. Кожевніков, А. М. Романишин, С. В. Скрипник – Львів : АСВ, 2012. – 454 с.

References

1. Pavelko, I.I., Bielovodov, I.F., Bashavets, N.A., Bachynskiy, V.V., & Krupinin, S.D. (2019). *Pidhotovka viiskovosluzhbovtziv do dii v ekstremalnykh umovakh [Preparation of servicemen for actions in extreme conditions]*. Odesa: Viiskova akademiia (m. Odesa) [in English].
2. Law of Ukraine On the State Border Guard Service of Ukraine № 661-IV. (2003, April 03). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 27, 208 [in Ukrainian].
3. Law of Ukraine On the national security of Ukraine № 2469-VIII. (2018, June 21). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 31, 241 [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine On the Security Service of Ukraine 2229-XII. (1992, March 25). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 27, 382 [in Ukrainian].
5. Yevsiukov, O.P., & Kufliievskiy, A.S. et al. (2007). *Ekstremalna psykholohiia [Extreme psychology]*. O.V. Timchenka (Ed.). Kyiv: TOV «Avhust Treid» [in Ukrainian].
6. Stolyarenko, A.M. (2002). *Ekstremal'naya psihopedagogika [Extreme psychopedagogy]*. Moskva: YuNITI-DANA [in Russian].
7. Emel'yanov, V.M., Kohanov, V.N., & Nekrasov, P.A. (2003). *Zashchita naseleniya i territorii v chrezvychnykh situatsiyah [Protection of the population and territory in emergency situations]*. Tarasova V.V. (Ed.). Moskva: Ak. Pr. [in Russian].
8. Maslii, O.M., & Muntian, B.I. (2018). *Rozvytok viiskovoho tylu (vid starodavnykh chasiv do suchasnosti) [Development of the military rear (from ancient times to the present)]*. Odesa: Viiskova akademiia (m. Odesa) [in Ukrainian].
9. Lisovenko, D.V., Lytvynovskiy, S.A., Kryvohuz, H.I., Nahorniuk, V.F., Poliashov, S.V., & Fedchenko, O.V., (2018). *Lohistychne zabezpechennia mekhanizovanoho (tankovoho) batalionu v boiovykh ta inshykh diiakh. Chastyna I. Tylove zabezpechennia [Logistical support of a mechanized (tank) battalion in combat and other operations. Part I. Logistics]*. Odesa: Viiskova akademiia [in Ukrainian].
10. *Viiskovyi tyl. Osnovy tylovoho zabezpechennia viiskovykh chastyn (pidrozdiliv), taktychnykh hrup [Military rear. Basics of logistics of military units (units), tactical groups]*. (2015). Kyiv: Tyl Zbroinykh Syl Ukrainy, 54–82 [in Ukrainian].
11. Boiovyi statut mekhanizovanykh i tankovykh viisk Sukhoputnykh viisk Zbroinykh Syl Ukrainy. Chastyna II. Batalion, rota [Combat charter of mechanized and tank troops of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine. Part II. Battalion, Company]. (n.d.). *library.vitv.kh.ua*. Retrieved from <http://library.vitv.kh.ua/files/original/103bdb41fd4290c26be5952593593c3b.pdf> [in Ukrainian].
12. *Metodychni rekomendatsii shchodo provedennia shtabnykh trenuvan, radiotrenuvan u taktychnii lantsi upravlinnia z urakhuvanniam dosvidu uchasti syl ta zasobiv Zbroinykh Syl Ukrainy u Anty-terorystychnii operatsii na terytorii Donetskoï ta Luhanskoï oblastei [Methodical recommendations on conducting staff trainings, radio trainings in the tactical level of management, taking into account the experience of participation of forces and means of the Armed Forces of Ukraine in the Anti-terrorist operation in Donetsk and Luhansk regions]*. (2015). K.:HSh ZSU [in Ukrainian].
13. *Metodychnyi posibnyk shchodo orhanizatsii i zdiisnennia okhorony ta oborony, povsiakdennoi diialnosti viiskovykh chastyn (pidrozdiliv) Zbroinykh Syl Ukrainy, yaki roztashovani u bazovykh taborakh [Methodical manual on the organization and implementation of protection and defense, daily activities of military units (subdivisions) of the Armed Forces of Ukraine, which are located in base camps]*. (2014). K.: Heneralnyi shtab ZSU [in Ukrainian].

14. Perepelytsi, P.S., & Rybalky, V.V. (Eds.). (2001). *Psykhohihiia pratsi ta profesiinoi pidhotovky osobystosti [Psychology of work and vocational training]*. Khmelnytskyi : TUP [in Ukrainian].
15. Petrenko, V.M., Liapa, M.M., & Zhytnyk, V.Ie. et al. (2014). *Povsiakdenna diialnist komandyra pidrozdlu: /navchalnyi posibnyk [Daily activities of the unit commander]*. Sumy: Sumskyi derzhavnyi Universytet [in Ukrainian].
16. Rybalka, V.V. (2009). *Teorii osobystosti u vitchyzniani psykhohihi i pedahohitsi [Theories of personality in domestic psychology and pedagogy]*. Odesa [in Ukrainian].
17. Aktualni problemy psykhohohichnoi dopomohy, sotsialnoi ta medyko-psykhohohichnoi rehabilitatsii uchasnykiv antyterorystychnoi operatsii [Current issues of psychological assistance, social and medical-psychological rehabilitation of participants in the anti-terrorist operation]. (2016). *Materialy VI mizhvidomchoi naukovo-praktychnoi konferentsii 26 travnia 2016 roku*. Kyiv: The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy [in Ukrainian].
18. Boiko, O.V., Koberskyi, L.V., Kozhevnikov, V.M., Romanyshyn, A.M., Skrypnyk, S.V. (2012). *Viiskova pedahohika u profesiinii diialnosti ofitsera i serzhanta. Knyha 1. Zahalni osnovy pedahohiky ta viiskova dydaktyka [Military pedagogy in the professional activities of officers and sergeants. Book 1. General principles of pedagogy and military didactics]*. Lviv : ASV [in Ukrainian].

ОБОСНОВАНИЕ СПОСОБОВ ВЫЖИВАНИЯ ЛИЧНОГО СОСТАВА ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ЛОГИСТИКИ ВОИНСКИХ ЧАСТЕЙ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ В ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ

О. Маслий, С. Поляшов, А. Чеботарев, С. Литвиновский

В статье проведено обоснование способов выживания личного состава подразделений тыла (логистики) воинских частей Вооруженных Сил Украины (ВСУ) в экстремальных условиях. Исследование проведено в отношении военных специалистов служб тыла по направлениям продовольственного, вещевого обеспечения, а также обеспечение горючим и смазочными материалами в различных видах боевых и других действий.

Опыт участия военнослужащих тыловых подразделений в антитеррористической операции), операции объединенных сил свидетельствует, что успешное выполнение задач по материально-техническому обеспечению, зависит не только от их профессиональной и морально-психологической готовности, а также от экстремальной подготовки личного состава подразделений тыла (логистики) воинских частей, то есть их готовности, надежности и способности выполнять задачи в любое время и в любых условиях под действием физического и психологического стресса.

Психологическая подготовка личного состава ВСУ в особых условиях является исторически обусловленными и научно обоснованными способами психологической подготовки военнослужащих подразделений тыла, процессом воспитания, формирования и активизации устойчивых мотивов и психологических качеств современного солдата, необходимых для успешного выполнения служебных задач, профессиональной деятельности как в мирное, так и в военное время.

Проведенные исследования по обоснованию способов выживания и действий военнослужащих подразделений тыла (логистики) воинских частей ВСУ в экстремальных условиях, в дальнейшем можно использовать при разработке программ подготовки личного состава подразделений тыла (логистики) к действиям в критических и кризисных ситуациях.

Ключевые слова: *материальное, техническое, обеспечение, способ, выживание, личный состав, подразделения тыла, техника тыла, военная часть, экстремальные условия, боевые действия.*

**SUBSTANTIATION OF METHODS OF SURVIVAL
OF PERSONAL COMPOSITION UNITS OF THE LOGISTICS
OF MILITARY UNITS THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN EXTREME CONDITIONS**

O. Maslii, S. Polyashov, O. Chebotaryov, S. Litvinovsky

The article substantiates the methods of survival of the personnel of the logistical units of the military units of the Armed Forces of Ukraine (AFU) in extreme conditions. The study was conducted in relation to military specialists of the logistics services in the areas of food and clothing support, as well as fuel and lubricants supply in various types of military and other operations.

The experience of the participation of servicemen of the rear units in the anti-terrorist operation (ATO), the joint task forces operation (JFO) indicates that the successful completion of tasks related to material and technical support depends not only on their professional and moral-psychological readiness, but also on the extreme training of the personnel of the units the logistics of military units, that is, their readiness, reliability and ability to carry out tasks at any time and in any conditions under the influence of physical and psychological stress.

Performance of tasks for the personnel of the units of the logistics of the military units of the Armed Forces, both in areas with a difficult socio-political situation and in permanent deployment centers, is always associated with testing the physical and mental capabilities of a person. The military has to face significant difficulties and obstacles, both external and internal in nature.

This tension of military activity causes physical, mental, informational and other overloads of personnel and often leads to the emergence of negative mental states. The problem of the survival of servicemen of the logistical units of the military units of the Armed Forces of Ukraine in extreme conditions is very relevant today.

The psychological training of the personnel of the Armed Forces in special conditions is historically determined and scientifically substantiated methods of psychological training of servicemen of the logistical units, the process of education, formation and activation of sustainable motives and psychological qualities of a modern soldier, necessary for the successful performance of official tasks, professional activities both in peace and in wartime.

Studies on the justification of the methods of survival and actions of servicemen of the rear units (logistics) of the military units of the Armed Forces in extreme conditions can be used in the future when developing programs for training personnel of the logistical units for operations in critical and crisis situations.

Keywords: *material, technical, support, method, survival, personnel, rear units, logistical equipment, military unit, extreme conditions, military operations.*